

УДК 327.39+130.2-027.511

О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор;
О. П. Дзьобань, доктор філософських наук, професор

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ: ПРОТИРІЧЧЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Розглядаються основні теоретичні підходи до дослідження проблеми глобалізації культури. Констатується, що глобалізація культури – це процес інтеграції окремих національних культур в єдину світову культуру на основі розвитку транспортних засобів, економічних зв'язків та засобів комунікації. Робиться висновок про суперечливість та багатоваріантність процесу глобалізації культури.

Ключові слова: глобалізація культури, культурна уніфікація, культурна асиміляція, акультурація, культурна експансія, культурна дифузія, синтез культур.

Актуальність проблеми. Наприкінці ХХ ст. людство вступило в якісно новий етап у своєму розвитку, який визначається, перш за все, глобалізацією всіх сфер життя суспільства. Головна відмінність його від усіх попередніх етапів – неоднозначність основного вектора подальшого розвитку, що може привести як до матеріального та духовного розквіту, так і до глобальної кризи, що загрожує загибеллю людської цивілізації. Глобалізація виробництва, торгівлі, фінансових та інформаційних потоків, яка значною мірою стимулює продуктивність праці на основі високих технологій, разом з тим збільшує контрасти в рівнях розвитку різних країн та в їхній демографічній динаміці. Ці контрасти породжують потужні хвилі міграцій, наслідком чого стає як зростаюче змішування рас, народів, культур, так і їхні прагнення до ствердження власної ідентичності, що викликає гострі міжетнічні та міжконфесійні конфлікти, які погрожують «зіткненням цивілізацій».

У той же час у зв'язку з глобалізацією сучасного світу, обумовленою в першу чергу темпами впровадження інформаційних технологій, у розвитку культури чітко вималювалося відставання цивілізаційного прогресу від науково-технічного. Цивілізаційний прогрес підпорядковується іншим закономірностям, що пов'язані не з відмиранням усього традиційного, а з його культивуванням. У зв'язку з цим потребує вивчення проблема гармонізації інноваційних та традиційних форм культури. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми могла б стати глобалізація культури, що розуміється як єдність різноманіття, плюралізм культурних форм у рамках єдиного універсального культурного простору. Як справедливо зазначає А. Ареф'єва, «фактор глобалізації стає своєрідним міфогенним простором для осмислення мультикуль-

турних процесів, які відбуваються в сучасному просторі культуротворення» [1, с. 185].

Однак слід зазначити, що глобалізація культури часто набуває форми не стільки організації єдності різноманіття, що забезпечується взаємодією різних культурних традицій, зразків та цінностей, скільки уніфікації культурних моделей за американським зразком. У цих умовах назріла необхідність у виробленні такого світогляду, який враховував би існуючі зміни та динаміку розвитку сучасного світу, однак при цьому не відторгав фундаментальні основи культурного минулого. Крім того, важливо зазначити, що сама проблема культурних взаємодій, а також культурних інтегративних процесів, які відбуваються в рамках сучасних реалій, потребує визначення принципів осмислення культури [1, с. 186].

Аналіз джерел і публікацій. Загальні теоретико-методологічні та філософсько-антропологічні підходи до вивчення проблем глобалізації соціокультурних процесів представлені у сучасній політичній та філософській думці в працях А. Вересай, Т. Возняка, А. Гревцевої, В. Давидовича, С. Іконникової, А. Кравченка, О. Коржова, В. Кохановського, Л. Матвєєвої, Г. Осипової, С. Пилипенко, С. Савченко, Н. Садовської, В. Самохвалової, Б. Слющинського, Л. Столович, П. Федик, П. Шіхірева, Є. Юдіна та багатьох інших. У сучасній західній соціально-філософській та політологічній думці розгляд окремих аспектів цієї проблеми представлено у працях А. Арона, Д. Белла, Ж. Бодрійяра, Ю. Габермаса, М. Гайдеггера, Е. Гуссерля, В. Дільтея, Ж. Дельоза, Ж. Дерріда, Д. Коллінгвуда, Ж.-Ф. Ліотара, М. Мерло-Понті, Г. Райла, П. Рікєрта, Р. Рорті, М. Фуко, Х. Патнема, К. Поппера, Т. Парсонса, Дж. Томпінсона, К. Томпсона, А. Тойнбі, Е. Тоффлера, С. Хоффмана, М. Шеллера та ін. Разом з тим деякі аспекти глобалізації культури залишаються недостатньо вивченими. Крім того, слід врахувати, що динаміка розвитку сучасного світу повсякчас привносить нові моменти в зміст розглянутих у статті проблем, що робить особливо актуальними дослідження, присвячені аналізу проблем глобалізації культури.

Таким чином, **метою статті** є розгляд проблем і протиріч розвитку культури в світі, що глобалізується.

Виклад основного матеріалу. Термін «глобалізація» міцно увійшов у сучасний науковий лексичний обіг і використовується для пояснення змін, що відбуваються в різних сферах людської діяльності. Під глобалізацією, як правило, розуміється загальноцивілізаційний процес планетарного єднання різних сфер людської діяльності, який охоплює виробництво, технологію, фінанси, торгівлю, культуру, політичні й державні інститути. Глобалізація є макротенденцією сучасного світового розвитку – це природний процес, який

неможливо зупинити і важко коригувати, він відображає свого роду «рівнодіючу» різноманітних і різноспрямованих глобалізаційних сил світу [2, с. 144].

Основним наслідком глобалізації є світовий поділ праці, міграція, концентрація в масштабах усієї планети капіталу, робочої сили, виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, а також зближення та злиття культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. Унаслідок глобалізації світ стає дедалі більш пов'язаним і більш залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається як збільшення кількості загальних для групи держав проблем, так і розширення кількості та типів суб'єктів, що інтегруються.

Погляди на витоки і сутність глобалізації в науковій літературі істотно різняться. Наприклад, історики розглядають цей процес як один з етапів розвитку капіталізму, а економісти найчастіше ведуть відлік від транснаціоналізації фінансових ринків. Політологи наголошують на розвитку елементів громадянського суспільства, а дослідники-культурологи пов'язують прояв глобалізації насамперед з вестернізацією культури тощо. Є також інформаційно-технологічні, цивілізаційно-культурологічні та інші підходи до пояснення процесів глобалізації [3, с. 403–404].

Однак більшість дослідників визнають, що сьогодні глобалізація поширюється на всі сфери життєдіяльності суспільства (економічну, соціальну, політичну, культурну, інформаційну, духовну) та являє собою складний та такий, що постійно розширюється, процес, а найважливішим фактором прискорення процесу глобалізації вважається рівень розвитку технологій. Саме розвиток технологій та формування відкритості доступу до різної інформації дозволяє уникнути тимчасового простою, що був властивий процесам, які відбувалися раніше. Це сприяє створенню інформаційного глобального суспільства, не обмеженого рамками окремих держав. Інформація, знання нині стають найважливішим ресурсом глобалізації. Чимало дослідників вважають, що процес глобалізації, спрямований на створення єдиного, інтегрованого суспільства, яке функціонує через загальні інформаційно-економічні мережі, здатний вирішити багато проблем, що виникають на шляху розвитку людства, і загалом оцінюють цей процес позитивно [4; 5].

У той же час глобалізація – надзвичайно складний процес, що протікає нерівномірно. Активність здійснення процесу глобалізації в сучасному світі, яка пов'язана з рівнем розвитку науки, технологій, неминуче призводить до нерівності його учасників. Є країни-лідери з високотехнологічною економікою (найчастіше – це західні країни), які диктують умови всім іншим країнам світу; водночас є країни з «наздоганяючою» економікою, які існують на кредити МВФ. Таким чином, учасники процесу глобалізації від початку виявля-

ються в нерівному стані [6]. Це є однією з негативних характеристик процесу глобалізації. На жаль, далеко не єдиною.

Розглядаючи глобалізацію як багаторівневий просторово-часовий процес, низка дослідників (С. Хоффман, П. Малиновський та ін.) сходяться на думці, що структурно вона розвивається в трьох площинах: економічній, культурній та політичній [7; 8]. Звідси можна виділити культурну глобалізацію, політичну глобалізацію та економічну глобалізацію. У цьому дослідженні увагу сконцентровано, перш за все, на аналізі проблем глобалізації культури.

Глобалізація культури – це процес інтеграції окремих національних культур в єдину світову культуру на основі розвитку транспортних засобів, економічних зв'язків та засобів комунікації. На думку відомого американського політолога С. Хоффмана, автора роботи «Зіткнення глобалізацій», розвиток глобалізації культури починається з технологічної революції та економічної глобалізації, які разом створюють потік культурних благ [7, с. 81]. Глобалізація культури у сучасному світі – це діалектично суперечливий процес, в якому тенденції інтеграції та диференціації, конфліктів та співпраці, універсалізації та партикуляризації не виключають один одного, а є взаємно передбачаючими тенденціями розвитку. Глобалізацію культури та її протиріччя можна розглядати в двох вимірах: у масштабі соціуму, а також у масштабі системи соціумів.

Розглядаючи проблеми глобалізації культури в першому вимірі, необхідно пам'ятати, що культура будь-якого соціуму є складною системою, елементами (підсистемами) якої є традиційні та інноваційні культурні форми, субкультури різних соціальних спільнот, груп, етносів, релігійних конфесій тощо. В умовах глобалізації інноваційні культурні форми, як правило, є продуктом впливу країн-лідерів, які нав'язують менш розвиненим країнам свої культурні норми та зразки. Усі соціокультурні елементи конкретного суспільства об'єднуються в єдину систему на основі загальнозначущих для даного соціуму цінностей, що являють собою певний фундамент, на якому базується культурне розмаїття. Найважливішими консолідуючими початками суспільства, які згуртовують його суб'єктів в єдиний соціокультурний організм, є: спільність їхньої історії, економічного життя, психічних якостей, мови, релігійних та моральних цінностей тощо. Загальнозначущі цінності є і у різних соціокультурних систем. Ці десятки спільних рис, властивостей культур різних народів, етносів, які дозволяють робити висновок про глобалізацію культури людства, отримали назву культурних універсалій (Дж. Мердок) [9, с. 45–46].

Крім певних рис єдності, між елементами соціокультурної системи, а також між культурами в цілому, існують певні відмінності, які при взаємодії суб'єктів у процесі глобалізації можуть набувати різних станів: від інтеграції

(взаємопроникнення) до конфлікту. Найтиповішими видами конфлікту в сфері культури в умовах глобалізації є: колізія між традиційними та інноваційними формами в її розвитку [10, с. 6–7], культурна аномія [11, с. 34], культурна травма [12, с. 375–376], культурний шок [13, с. 376–378], культурне відставання (культурний розрив) [14, с. 45–52], міжцивілізаційні (міжсоціокультурні) конфлікти та ін. [15]

Розгляд глобалізаційних процесів у сфері культури в масштабах людства передбачає аналіз самого поняття «глобалізація», що, як і поняття «культура», належить до числа багатозначних і багатоаспектних. «Говорячи про глобалізацію, слід враховувати, – справедливо зазначає В. Самохвалова, – що дане поняття може мати не тільки різні смисли, а й різні цілі, що визначає і різні ціннісні вектори цих різних смислів, і різну стратегію досягнення цілей. В одному випадку глобалізація розуміється як організація єдності різноманіття, що забезпечується взаємодією різних культурних традицій, зразків та цінностей, настанову на їх збереження для збагачення змісту культурного життя людства та його культурного простору. В іншому випадку глобалізація розуміється як уніфікація культурних моделей, що з неминучістю означатиме й гомогенізацію культурного простору людства. При цьому культурна уніфікація, як швидко з'ясувалося, має відбуватися за американськими зразками, а гомогенізація – означатиме “структурування” простору відповідно до американських цінностей. Іншими словами, у реальній дійсності інструментом глобалізації був обраний другий варіант — одностороннього монологічного диктату, при якому відбувається витіснення, придушення культурою, взятою “за зразок”, усіх інших культур» [16, с. 9]. Можна погодитися, що сутність глобалізації, принаймні в даний час, більш точно позначається поняттям «уніфікація», ніж поняттям «єдність різноманіття».

Деякі західні дослідники, розглядаючи процеси глобалізації культури в сучасному світі, характеризують її сутність ще більш жорстко – поняттями «культурний імперіалізм», «культурний тоталітаризм» тощо. Наприклад, американський науковець Дж. Томплінсон у своїй статті «Інтернаціоналізм, глобалізація і культурний імперіалізм» [17] стверджує, що капіталізм відіграє провідну роль у розвитку глобалізації культурного процесу, що глобальні ринки несуть загрозу не лише національній державі, а й національній культурі. А глобальний капіталізм, який виник наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., прагне не стільки знищити національні культури, скільки сформувавши глобальну капіталістичну культуру, що веде до встановлення західної версії соціокультурної реальності: онтологічної, епістемологічної, а також етичної. Тому не випадково кажуть, що глобалізація не просто йде з Заходу, вона і за своєю суттю є західним проектом. Це означає, що глобалізація є

продовженням тривалого історичного процесу західної експансії і являє собою варіант глобальної гегемонії.

Інший дослідник цієї проблеми, К. Томпсон, також доходить висновку, що концепція культурного імперіалізму перетворилася на концепцію глобалізації культури, оскільки було встановлено, що вона являє собою об'єктивний неминучий процес, а не тимчасове явище, пов'язане з «холодною війною». Тому, на його думку, «культурний імперіалізм передбачає наявність ієрархічності і домінування однієї культурної ідентичності – у даному випадку – американської» [18, р. 9–12]. Можна констатувати, що культурний імперіалізм – це досить поширена концепція, в основі якої лежить ідея про домінування «культурного гегемона» як окремої національної культури, а саме американської. Такі міркування дозволяють послідовникам цього підходу визначити процес культурної глобалізації як процес створення американізованої культури шляхом абсорбції всіх периферійних культур в однорідну глобалізовану культуру на основі культурного імперіалізму і всемогутності західних культурних зразків та ЗМІ.

У той же час уявлення про глобалізм як про процес, що уніфікує культурні моделі, суперечить поширеним уявленням про плюралістичний характер нашого часу та настання ери мультикультуралізму. Як, наприклад, стверджує С. Хоффман, глобалізація світової культури викликає неминучий процес створення культурного різноманіття, тобто плюралістичний синтез різних культур, який спрямований на ренесанс звичаїв, цінностей, норм національних культур (локоглобалізація) [7]. Можна припустити, що це протиріччя поверхневе. У безмежній плюралізації культурних зразків та норм, роздробленні культури на дисперсні частинки якраз і виражається її розпад, перетворення на матеріал асиміляції. Індивідуальна культура, коли кожна особистість має власні поняття про добро та зло, справедливе та несправедливе, персональна совість, яка завжди виправдовує свою персону, позбавляє смислу її соціальні функції, ведучи тим самим до зникнення, що мимоволі визнають самі адепти екстремального мультикультуралізму. «Дорогою, але необхідної ціною за зростання культурного розмаїття, – відзначають вони, – стає гомогенізація глибинних смислових пластів етнічних, раціональних, релігійних та інших макрогрупових структур. Культурологам варто звернути увагу на те, що збереження історичної самобутності кожної культури – завдання, мабуть, сприятливе, але нереалістичне» [19, с. 96].

Важливим питанням для розуміння складності і суперечливості процесу глобалізації культури в сучасному світі є проблема мегатенденцій, тобто напрямів, за якими здійснюється розвиток глобального суспільного процесу. Відомий культуролог П. Малиновський, аналізуючи процес культурної гло-

балізації, виділяє чотири соціокультурні мегатенденції: «культурну поляризацію», «культурну асиміляцію», «культурну гібридизацію» та «культурну ізоляцію» [8]. Характеризуючи процес локоглобалізації, він зазначає, що вона реалізується насамперед у двох мегатенденціях – «культурної поляризації» та «культурної ізоляції». Культурна поляризація – це взаємозалежність, яка породжується страхом взаємного гарантованого знищення, – така основна скріпа глобального світу протягом декількох десятиліть минулого століття. Поляризація і сегментація політичної та гео економічної карти світу – такий основний механізм реалізації цієї мегатенденції. Причиною виникнення культурної поляризації може служити розрив у ступені розвитку економіки, брак зникаючих природних ресурсів, претензія на домінуючий вплив на ситуацію в світі та ін. Наступною основною мегатенденцією, на думку П. Малиновського, є культурна ізоляція. Цей процес виявляється в ізоляції або самоізоляції держав, країн, культур тощо. Найчастіше такі заходи використовуються при захисті інтересів від внутрішніх або зовнішніх ворогів. Початком процесу культурної ізоляції можуть служити зростання націоналістичних тенденцій, культурного фундаменталізму, влада авторитарних режимів тощо [7, с. 9–12].

Дійсно, у глобалізованому світі культура, так само як і її носії, мусять захищатися від нівелювання, а то й зникнення. Для цього суспільство виробляє особливі механізми захисту від зникнення, перш за все підтримуючи тенденції локалізації та ідентифікації.

Для осмислення сутності глобалізації культури як суперечливого, багатоаспектного соціального явища необхідно розуміти, що діалог культур історично виникає в процесі комунікації представників різних культур (національних та етнічних) або між субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму. Така взаємодія відбувається відповідно до норм культури, які традиційні для суб'єктів комунікації. Ці норми культури, як правило, мають символічний, знаковий характер [19, с. 106]. У процесі глобалізації способи взаємодії різних культур досить різноманітні. Саме аналіз способів взаємодії культур у процесі глобалізації, на думку авторів статті, є найбільш перспективним підходом, тому що дозволяє систематизувати всі можливі варіанти діалогу культур, у тому числі й ті, що були розглянуті раніше.

Дослідники виділяють, як правило, декілька основних способів взаємодії культур, внаслідок яких або збагачується соціокультурний досвід людей і співтовариств, або загострюються етнокультурні протиріччя. Найбільш поширеним способом взаємодії культур виступає акультурація, під час якої одна культурна система перебирає на себе властивості іншої культурної системи.

На першому етапі цього процесу відбувається своєрідне набуття комунікативних здібностей до нової культури, а на завершальних етапах результатом акультурації може бути як сприйняття нових культурних елементів, так і заперечення нових впливів, що веде до захисту та ідеалізації власної оригінальної культури. Основними варіантами акультурації виступають: асиміляція, сепарація, маргіналізація та інтеграція тощо [20, с. 152–160; 21, с. 4].

Іншим способом взаємодії культур у процесі глобалізації виступає культурна експансія, яка являє собою розширення сфери впливу домінуючої культури поза початковими межами функціонування або державними кордонами. За своїм характером це процес односпрямований, він контролюється «ззовні», має насильницький характер і не потребує узгодження дій та принципів з іншою культурою. Слід констатувати, що сьогодні культурна експансія виступає наслідком економічних та політичних експансійних дій, у результаті яких відбувається культурна та ідеологічна гомогенізація світу, до якої прагне не якась окрема країна, а об'єднана система різних національних секторів, що схильна до специфічної форми соціально-економічної організації.

Наступним способом взаємодії культур виступає культурна дифузія. Культурна дифузія – це спосіб взаємодії культур, який являє собою взаємне проникнення культур або запозичення культурних рис та комплексів з одного суспільства в інше. У процесі культурного запозичення між різними культурами, яке має переважно вибіркового характеру, може відбуватися обмін не тільки матеріальною культурою, але й науковими та технологічними ідеями, соціальними інститутами та організаціями, звичаями та традиціями, релігійними догмами та практиками, цінностями та нормами життя. Умовою культурної дифузії є готовність приймаючої культури до сприйняття нових елементів іншої культурної системи. У рамках міжкультурної комунікації процеси культурної дифузії обумовлені, перш за все, взаємним історичним розвитком культур, що контактують між собою.

Найбільш конструктивним способом (формою) міжкультурної комунікації прийнято вважати синтез культур, який являє собою об'єднання культурно різних елементів: орієнтирів, цінностей, норм, типів поведінки, при якому виникає якісно інше культурне явище. Синтез має місце, коли «соціокультурна система приймає і освоює досягнення інших суспільств в сферах, які виявляються недостатньо розвиненими в ній самій, але при цьому зберігає власну, притаманну їй вихідну основу, яка дозволяє говорити про її визначеність та самобутність, про здатність підтримання цілісності та стійкості» [20, с. 160].

Отже, є усі підстави стверджувати, що глобалізаційні тенденції в культурі є суперечливими й неоднозначними. Разом з тим сьогодні домінує точка

зору, згідно з якою ситуація культурної трансформації в контексті глобалізаційних процесів здебільшого є деструктивною. Вона деструктує традицію або стає гіперкритичним дискурсом сучасної культурної ситуації, в якій національній культурі відводиться місце стадії експериментального випробування на міцність. Усі ці експерименти небезпечні, тобто знайти горизонт культурної глобалізації дуже важко. Сьогодні розшукуються сакральні горизонти як у сурогатних релігіях, так і в модерністському просторі трансформації релігійного досвіду в культурі і мистецтві. Всі моделі працюють на правах паритетних інтерпретативних систем, які існують як дискурси сучасної культури. Це, як справедливо вважає А. Ареф'єва, призводить до мімікрії цінностей культури, свідчить про те, що сам феномен глобалізації не можна визначити ані позитивно, ані негативно [1, с. 187]. Глобалізація в культурі відбувається як певна проекція економічних, геополітичних, релігійних, ідеологічних реалій на культурну цілісність буття людини, що призводить або до холізму (примату системи над її складовими – редуکتивний глобалізм) або антихолізму (примату особливого, підсистеми над системною цілісністю – антиглобалізм), до редукціонізму (культура інтерпретується як норма, продукти культурної діяльності, засоби діяльності) [1, с. 189].

Таким чином, можна зробити **висновок**, що глобалізація культури в сучасному світі – це складний, діалектично суперечливий процес, в якому тенденції інтеграції та диференціації, конфліктів та співпраці, універсалізації та партикуляризації не виключають одна одну, а є взаємно передбачаючими тенденціями розвитку. Тому не випадково, що дослідники часто обґрунтовують протилежні погляди на сутність глобалізації культури та тенденції її здійснення [22].

Розглядаючи проблеми глобалізації, необхідно пам'ятати, що культура будь-якого соціуму є складною системою, елементами (підсистемами) якої є традиційні та інноваційні культурні форми, субкультури різних соціальних спільнот, груп, етносів, релігійних конфесій тощо. Крім певних рис єдності, між елементами соціокультурної системи, а також між культурами в цілому існують певні відмінності, які при взаємодії суб'єктів у процесі глобалізації можуть набувати різних станів: від інтеграції (взаємопроникнення) до конфлікту. У процесі глобалізації об'єктивно виникають комунікації між представниками різних культур (національних і етнічних) або між субкультурами. Дослідники виділяють, як правило, декілька основних способів взаємодії культур, внаслідок яких або збагачується соціокультурний досвід людей і спільнот, або загострюються етнокультурні протиріччя. Основними серед них є: акультурація, культурна експансія, культурна дифузія, синтез культур та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва А. Ю. Глобалізаційні процеси в культурі сучасності / А. Ю. Ареф'єва // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Васькевич. – К. : Вид-во «Гілея», 2017. – Вип. 116 (1). – С. 185–189.
2. Герасіна Л. Глобалізація / Л. Герасіна // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. Требіна. – Х. : Право, 2015. – С. 146–148.
3. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
4. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма ; пер. с англ. М. Б. Левиной. – М. : АСТ : Ермак, 2005. – 588 с.
5. Гревцова А. А. Культурная глобализация: проблемы и парадигмы / А. А. Гревцова // Известия Рос. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. – 2008. – № 70. – С. 145–149.
6. Требін М. П. Глобалізація і державний суверенітет: концептуалізація взаємодії / М. П. Требін // Організаційні та правові проблеми забезпечення державного суверенітету : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 27 берез. 2009 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2009. – С. 29–31.
7. Хоффман С. Столкновение глобализаций / С. Хоффман // Россия в глобальной политике. – Т. 1. – М., 2003. – С. 78–91.
8. Малиновский П. В. Глобализация 90-х годов: время выбора (вступительная статья) / П. В. Малиновский // Глобализация – контуры XXI века : реферат. сб. – М. : РАН ИНИОН, 2002. – С. 5–35.
9. Смелзер Н. Социология : пер. с англ. / Н. Смелзер. – М. : Феникс, 1994. – 688 с.
10. Данильян О. Г. Протиріччя процесу розвитку культури в транзитивному суспільстві та міжцивілізаційні конфлікти / О. Г. Данильян // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2009. – № 1. – С. 5–13.
11. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии : пер. с фр. / Э. Дюркгейм. – М. : Прогресс, 1991. – 432 с.
12. Погрібна В. Культурна травма / В. Погрібна // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. Требіна. – Х. : Право, 2015. – С. 375–376.
13. Погрібна В. Культурний шок / В. Погрібна // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. Требіна. – Х. : Право, 2015. – С. 376–378.
14. Ерасов Б. С. Социальная культурология / Б. С. Ерасов. – М. : Аспект-Пресс, 1997. – 341 с.
15. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–48.

16. Самохвалова В. И. Метафизика глобализации. От утопии к антиутопии / В. И. Самохвалова // Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир» / Ин-т мировой экономики и междунар. отношений, Ин-т микроэкономики. – М. : Изд. Дом «Новый век», 2002. – Вып. 11(23). – С. 2–9.
17. Tomplinson J. Internationalism, globalization a imperialism / J. Tomplinson // Media and cultural regulation / edited by Kenneth Thompson. – London ; Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications ; Milton Keynes : Open University, 1997. – P. 117–174.
18. Tompson K. Regulation, de-regulation a reregulation / K. Tompson // Media and cultural regulation / edited by Kenneth Thompson. – London ; Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications ; Milton Keynes : Open University, 1997. – P. 9–69.
19. Назаретян А. П. Синергетика в гуманитарном знании / А. П. Назаретян // Обществ. науки и современность. – 1997. – №2. – С. 91–98.
20. Осипова Г. Культура і діалог культур у контексті глобалізації / Г. Осипова, Н. Садовська // Схід. – 2010. – №3 (103). – С. 105–107.
21. Данильян О. Г. Культурология : учебник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. – М. : ИНФРА-М, 2013. – 239 с.
22. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / І. Ю. М'язова ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 18 с.

ГЛОБАЛИЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ: ПРОТИВОРЕЧІЯ И ТЕНДЕНЦІИ РАЗВИТИЯ

Данильян О. Г., Дзобань А. П.

Рассматриваются основные теоретические подходы к исследованию проблемы глобализации культуры. Констатируется, что глобализация культуры – это процесс интеграции отдельных национальных культур в единую мировую культуру на основе развития транспортных средств, связей и средств коммуникации. Делается вывод о противоречивости и многовариантности процесса глобализации культуры.

Ключевые слова: *глобализация культуры, культурная унификация, культурная ассимиляция, аккультурация, культурная экспансия, культурная диффузия, синтез культур.*

GLOBALIZATION OF CULTURE: CONTRADICTIONS AND DEVELOPMENT TRENDS

Danylian O. G., Dzoban O. P.

It is shown that in connection with the globalization of the modern world, conditioned, first of all, by the rates of introduction of information technologies, in development of culture clearly lag of civilization progress appeared from scientific and technical. Civiliza-

tion progress submits to other conformities to law, that is related not to dying off all traditional, but with his cultivation. In this connection the problem of harmonization of innovative and traditional forms of culture needs a study. One of variants of decision of this problem globalization of culture that understands as unity of variety would become pluralism of cultural forms within the framework of single universal cultural space.

Attention is accented on that development of technologies and forming of openness of access to different information allows to avoid temporal outage, that was peculiar to the processes that took place before. It assists creation of informative global society unreserved the scopes of the separate states. Information, knowledge become the major resource of globalization presently.

Marked, that the process of globalization, sent to creation of the only, integrated society, that functions through general informatively-economic networks, is capable to decide many problems, that arise up on the way of development of humanity, and on the whole estimate this process positively. It is underlined that globalization of culture is a process of integration of separate national cultures in an only world culture on the basis of development of transport vehicles, economic connections and facilities of communication. Globalization of culture in the modern world – it dialectical contradictory process, in that tendencies of integration and differentiation, conflicts and collaboration, universal and particularly does not eliminate each other, but are mutually providing for progress trends. Globalization of culture and her contradiction it is suggested to examine in two measuring: in the scale of society, and also in the scale of the system of societies.

Marked, that important for understanding of complication and contradiction of process of globalization of culture there are tendencies in the modern world, directions after that development of global public process comes true: cultural polarization, cultural assimilation, cultural hybridization and cultural isolation. Grounded, that the dialogue of cultures historically arises up in the process of communication of representatives of different cultures (national and ethnic) or between subcultures within the limits of clearly certain space-temporal continuum. Such co-operation takes place under right culture, what traditional for subjects communications. These norms of culture, as a rule, have symbolic, sign character. In the process of globalization the methods of co-operation of different cultures are various enough. Exactly an analysis of methods of co-operation of cultures in the process of globalization, in opinion of authors of the article, is the most perspective approach, because allows to systematize all possible variants of dialogue of cultures, including those that were considered before.

Drawn conclusion, that globalization of culture in the modern world is a difficult, dialectical contradictory process, in that tendencies of integration and differentiation, conflicts and collaboration, universalization and particularity does not eliminate each other, but are mutually providing for progress trends. Examining the problems of globalization, it is necessary to remember, that a culture of any society is the difficult system the elements (by subsystems) of that are traditional and innovative cultural forms, subculture of different social associations, groups, religious confessions and others like that. Except the certain lines of unity, between the elements of the social and cultural system, and also

between cultures on the whole, there are certain differences that at co-operation of subjects in the process of globalization can acquire the different states: from integration (interpenetration) to the conflict.

In the process of globalization, objectively there are communications between the representatives of different cultures (national and ethnic) or between subcultures. Researchers distinguish, as a rule, a few basic methods co-operations of cultures, as a result of that or social and cultural experience of people and concords is enriched, or ethnic cultural contradictions become sharp. Basic among them are: actualization, cultural expansion, cultural diffusion, synthesis of cultures and others.

Key words: *globalization of culture, cultural unification, cultural assimilation, acculturation, cultural expansion, cultural diffusion, synthesis of cultures.*

